

PROJEKT NAUKOWO – BADAWCZY “Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”

konferencja na
rzemiosło i przem

Władysława Orka
ada 2016 r.

W
20
16
r.
dz
ię
ki
do
fi
na
ns
ow
an
iu
Mi
ni
st
ra
Ku
lt
ur
y

i
Dz
ie
dz
ic
tw
a
Na
ro
do
we
go
Mu
ze
um
im
.
Wł
ad
ys
ła
wa
Or
ka
na
w
Ra
bc
e
—
Zd
ro
ju
zr
ea
li
zo

wa
ło
pr
oj
ek
t
na
uk
ow
o
—
ba
da
wc
zy
pt
.
„T
ra
dy
cy
jn
e
rz
em
io
sł
o
i
pr
ze
my
sł
wi
ej
sk
i

Ka
rp
at
Po
ls
ki
ch
",
kt
ór
y
uś
wi
et
ni
ł
ob
ch
od
y
ju
bi
le
us
zu
80
LE
CI
A
MU
ZE
UM
.
Ce
le
m
pr

o
j
e
k
t
u
n
a
u
k
o
w
o
-
b
a
d
a
w
c
z
e
g
o
p
t
.
„T
r
a
d
y
c
y
j
n
e
r
z
e
m
i
o
s
ł
o
i
p
r
z
e
m
y
s
ł
w
i
e
j
s
k
i
K
a
r
p

at
Po
ls
ki
ch
”
by
Ło
ws
pa
rc
ie
dz
ia
Ła
ń
Mu
ze
um
w
za
kr
es
ie
ba
da
ni
a
i
do
ku
me
nt
ow
an
ia
tr

ad
yc
yj
ny
ch
pr
ze
ja
wó
w
ku
lt
ur
y
or
az
po
pu
la
ry
za
cj
i
ma
te
ri
al
ne
go
i
ni
em
at
er
ia
ln
eg

o
dz
ie
dz
ic
tw
a
ku
lt
ur
y.
Pr
io
ry
te
te
m
za
da
ni
a
by
ła
do
ku
me
nt
ac
ja
,
pr
om
oc
ja
i
ar
ch

iw
iz
ac
ja
za
ni
ka
ja
cy
ch
tr
ad
yc
yj
ny
ch
rz
em
io
sł
ka
rp
ac
ki
ch
zw
ia
za
ny
ch
z
ob
ró
bk
a
dr
ew

na
(s
to
la
rs
tw
o,
me
bl
ar
st
wo
,
ko
ło
dz
ie
js
tw
o,
be
dn
ar
st
wo
,
wy
ró
b
go
nt
ów
,
za
ba
wk
ar

st
wo
i
lu
tn
ic
tw
o)
,
ob
ró
bk
ą
sk
ór
y
(k
uś
ni
er
st
wo
,
ry
ma
rs
tw
o,
sz
ew
st
wo
,
ob
ró
bk
ą

wł
ók
na
i
tk
an
in
y
(t
ka
ct
wo
,
kr
aw
ie
ct
wo
,
ha
fc
ia
rs
tw
o,
ko
ro
nk
ar
st
wo
,
ob
ró
bk
ą
gl

in
y
(g
ar
nc
ar
st
wo
,
ka
fl
ar
st
wo
ob
ró
bk
ą
me
ta
lu
(k
ow
al
st
wo
,
wy
ró
b
oz
dó
b
me
ta
lo

wy
ch
)
or
az
wi
ed
zy
do
ty
cz
ąc
ej
pr
ze
my
sł
u
wi
ej
sk
ie
go
w
ty
m
pr
ze
my
sł
u
fo
lu
sz
ni
cz
eg

o,
ta
rt
ac
zn
eg
o,
mł
yn
ar
sk
ie
go
,
it
p.
By
ł
to
ko
mp
le
ks
ow
y
i
sp
ój
ny
pr
oj
ek
t
za
kł
ad
aj

ąc
y
za
an
ga
żo
wa
ni
e
wi
el
u
pl
ac
ów
ek
mu
ze
al
ny
ch
i
oś
ro
dk
ów
ba
da
wc
zy
ch
w
ce
lu
gr
om
ad

ze
ni
a
i
up
ow
sz
ec
hn
ia
ni
a
ws
pó
łc
ze
sn
ej
wi
ed
zy
o
da
wn
yc
h
rz
em
io
sł
ac
h
po
łu
dn
io
we

j
Po
ls
ki
.
Po
ni
ew
aż
tr
ad
yc
yj
na
fo
rm
a
rz
em
io
sł
a
ul
eg
ła
ni
eo
dw
ra
ca
ln
ym
pr
ze
ks
zt
ał

ce
ni
om
wa
rz
z
ro
zw
oj
em
up
rz
em
ys
ło
wi
en
ia
i
sk
ok
ie
m
go
sp
od
ar
cz
ym
ja
ki
e
mi
ał
y
mi
ej

sc
e
w
na
po
cz
ą
t
ku
XX
w.
is
to
tn
e
st
a
ł
o
si
ę
ko
mp
le
ks
ow
e
op
ra
co
wa
ni
e
te
j
te
ma
ty
ki

·
Ró
wn
ie
ż
z
te
j
pr
zy
cz
yn
y,
że
re
gi
on
te
n
ob
fi
to
wa
ł
w
do
sk
on
ał
yc
h
rz
em
ie
śl
ni
kó

w
i
uz
na
ne
w
ca
łe
j
Po
ls
ce
oś
ro
dk
i
rz
em
ie
śl
ni
cz
e
—
m.
in
.
oś
ro
de
k
ga
rn
ca
rs
ki
Ra

bk
a
i
Sk
om
ie
ln
a
Bi
ał
a,
ży
wi
ec
ki
oś
ro
de
k
za
ba
wk
ar
sk
i,
or
aw
sk
ie
wy
tw
ór
ni
e
go
nt
ów

,
za
ko
pi
ań
sk
ie
ro
dz
in
y
ko
wa
ls
ki
e,
po
dh
ań
sk
ie
pr
ac
ow
ni
e
lu
tn
ic
ze
,
ku
śn
ie
rz
y

i
ka
pe
lu
sz
ni
kó
w
no
wo
ta
rs
ki
ch
,
it
p.
W
cz
as
ac
h
po
sz
uk
iw
an
ia
wł
as
ne
j
to
żs
am
oś
ci

,
bu
do
wa
ni
a
św
ia
do
mo
ść
i
pr
zy
na
le
żn
ość
ci
re
gi
on
al
ne
j,
do
ma
ły
ch
oj
cz
yz
n
gr
om
ad
ze

ni
e
wi
ed
zy
o
da
wn
yc
h
rz
em
io
sł
ac
h
i
wy
tw
ór
ca
ch
wi
ej
sk
ic
h
je
st
sz
cz
eg
ól
ni
e
is
to

tn
e.
Pr
oj
ek
t
ki
er
ow
an
y
by
ł
do
sp
ec
ja
li
st
ów
,
na
uk
ow
có
w
ba
da
cz
y
te
j
ma
te
ri
i,
al

e
ta
kż
e
sp
oł
ec
zn
oś
ci
lo
ka
ln
yc
h.
Pr
oj
ek
t
mi
ał
ch
ar
ak
te
r
og
ól
no
po
ls
ki
.

1. Konferencja Naukowa . “Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”.

19 i 20 listopada 2016 r.

Głównym celem projektu była organizacja I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”. Konferencja podzielona była na dwa dni. W pierwszym dniu odbyły się obrady konferencyjne a w drugim zajęcia warsztatowe. Obrady konferencyjne odbyły się w czterech sesjach tematycznych dotyczących: I sesja – teorie badawcze, II sesja -realizacje, III sesja ujęcie historyczne, IV sesja – lokalne. W konferencji wzięli udział pracownicy merytoryczni i naukowcy z muzeów z całej Polski, którzy od lat zajmują się dokumentowaniem i archiwizacją wiedzy dotyczącej tradycyjnych rzemiosł.

Łącznie wygłoszono 15 referatów. W sesjach wystąpili:

1. MAŁGORZATA JASZCZOŁT, Badania rzemieślników w Karpatach Polskich z perspektywy Muzeum w Warszawie. Dokumentacje fotograficzno – filmowe oraz rejestracje projektowe rys badawczy., Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie.
2. KATARZYNA PISZCZKIEWICZ, RZEMIOSŁO 2.0., Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie.
3. ANNA DEREDAS, Tradycyjne rzemiosło Karpat oraz przemysł wiejski w spuściznach naukowych Anny Kowalskiej Lewickiej oraz Bronisławy Kopczyńskiej Jaworskiej., Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej PTL w Łodzi.
4. ROBERT ANDRZEJ DUL, Tradycyjne rzemiosła jako element niematerialnego dziedzictwa kultury., Fundacja na Rzecz Niematerialnego Dziedzictwa Kultury, Fundacja MUZART.

5. MAGDALENA KROH, Prezentacja rzemiosła w Sądeckim Parku Etnograficznym., Emerytowany kustosz Sądeckiego Parku Etnograficznego.
6. JOANNA HOLDA, Rzemiosło i drobna wytwórczość w kulturze zachodniej Galicji., Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu – oddział Sądecki Park Etnograficzny.
7. WOJCIECH ŚLIWIŃSKI, Nowy projekt prezentacji architektury zabytkowych obiektów przemysłu ludowego w Sądeckim Parku Etnograficznym, Emerytowany kustosz Sądeckiego Parku Etnograficznego.
8. BARBARA OLEJARZ, Przemysł naftowy – przemysł wiejski. Zaangażowanie chłopów galicyjskich w rozwój górnictwa ropy naftowej na przełomie XIX w. i XX w., Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce - Zdroju.
9. LUKASZ STACHURSKI, Zróżnicowanie i specjalizacja korporacji rzemieślniczych miasta i jego przedmieść na przykładzie Krosna., Muzeum Rzemiosła w Krośnie.
10. MARCIN KOWALCZYK, Orawskie złoto – płóciennictwo i farbiarstwo na Górnej Orawie., Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Dolnej.
11. BARBARA ROSIEK, W świecie drewnianych zabawek ludowych. Żywiecki ośrodek zabawkarski – dawne wyroby i ich wytwórcy., Muzeum Miejskie w Żywcu.
12. TOBIASZ ORZEŁ, Budownictwo ludowe kotliny rabczańskiej Źródłem harmonizacji lokalnego krajobrazu., Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ.
13. KATARZYNA CEKLARZ, Dawne i współczesne pamiątki regionalne na Podtatrzu. Zagadnienie etnodesignu., Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ.

14. DOROTA MAJERCZYK, Tradycje rzemieślnicze w rabczańskiej rodzinie Pintscherów w latach 1955-2016., Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej.
15. MAŁGORZATA WÓJTOWICZ- WIERZBICKA, NATALIA KLĘSK, Wokół projektu „Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”. Perspektywy badawcze., Muzeum im. Władysława Orkana w Rabce Zdroju.

W czasie trwania konferencji odbywały się panele dyskusyjne, podczas których zebrani omawiali problematykę przyszłości tradycyjnych rzemiosł a także rolę muzeów w działalności na rzecz zachowania ginących zawodów. Jednocześnie rozpoczęto dyskusję nad wpisem na Listę Niematerialnego Dziedzictwa UNESCO przejawów dawnych i współczesnych rzemiosł tradycyjnych. Muzeum planuje wydanie drukiem materiałów pokonferencyjnych dla udostępnienia wyników sesji naukowych szerszej grupie odbiorców. Konferencję naukową objęli opieką merytoryczną pracownicy Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Rada naukowa konferencji:

prof. dr hab. Jan Święch Dziekan Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego,

prof. dr hab. Zbigniew Libera Kierownik Katedry Kultury Regionów Instytutu Etnologii i

Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego

dr hab. Marcin Brocki Dyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Komitet organizacyjny:

mgr Małgorzata Wójtowicz

Badania terenowe

W ramach projektu zrealizowano badania terenowe dokumentujące działalność warsztatów i pracowni rzemieślniczych, które objęły swym zasięgiem teren występowania grupy etnograficznej

Górali Zagórzańskich w tym: Kasinę Wielką, Koninę, Porębę Wielką, Niedźwiedź, Ponice, Chabówkę oraz Rabkę – Zdrój. Założeniem badań terenowych było uchwycenie ostatnich przejawów tradycyjnego rzemiosła tego terenu. Wstępną kwerendę dotyczącą żyjących jeszcze rzemieślników przeprowadziłyśmy podczas współpracy przy projekcie Rabczańskie Mikrohistorie, który gromadzi opowieści wspomnieniowe o dawnej Rabce i jej mieszkańcach a także buduje mapę dawnych zakładów rzemieślniczych i sklepów istniejących już tylko w pamięci najstarszych mieszkańców miasteczka. Wywiady były prowadzone w formie luźnej rozmowy, gdzie prowadzący wywiad pozwala respondentowi na liczne dygresje i swobodne snucie wspomnień. Były to badania nastawione na poznanie indywidualnych historii człowieka – rzemieślnika.

Przeprowadzono 30 wywiadów etnograficznych z mistrzami, czeladnikami oraz rodzinami rzemieślników dzięki czemu pozyskano

materiał badawczy który uzupełnił zasoby Archiwum Etnograficznego naszego Muzeum. Dodatkowo w czasie trwania badań terenowych zostały pozyskane do zbiorów elementy wyposażenia dawnych rabczańskich zakładów rzemieślniczych oraz dokumenty i archiwalia dotyczące działalności czeladników i mistrzów z tego regionu.

Do projektu zostało zaangażowanych 24 twórców i rzemieślników ludowych:

1. Alojzy Piwowar – kowal, Niedźwiedź
2. Marianna Karkuła – krawcowa, Rabka-Zdrój
3. Szczepan Bydłoń – szewc, Rabka-Zdrój
4. Piotr Banik – bednarz, Konina
5. Piotr Majerczyk – konstruktor instrumentów ludowych, multiinstrumentalista, Chabówka
6. Adam Kościelniak – garncarz, Rabka – Zdrój
7. Józef Pintscher – stolarz z Rabki-Zdrój
8. Stanisław Miśkowiec – cholewkarz, Rabka – Zdrój
9. Józef Napora – kuśnierz, Poręba Wielka,

10. Stanisław Waksmundzki – rymarz, Ponice,
11. Eugeniusz Bucki – szewc, Rabka-Zdrój,
12. Antoni Hoim – rymarz, Ponice,
13. Władysław Polak – szewc, Rabka – Zdrój,
14. Marian Kuchta – szewc, Rabka – Zdrój,
15. Rafał Nowak – krawiec ludowy, Kasina Wielka,
16. Piotr Bucki – szewc, Rabka – Zdrój,
17. Zofia Karkuła – cholewkarka, Rabka – Zdrój
18. Franciszek Wójciak – cieśla, Rabka – Zdrój,
19. Stanisław Habieda – stolarz, Rabka – Zdrój,
20. Marzena Łacny – gorseciarka, Kasina Wielka
21. Stefan Pitek – szewc, Rabka – Zdrój
22. Jan Rapciak, Poręba Wielka
23. Józef Rapciak, Poręba Wielka
24. Hubert Rapciak, Poręba Wielka

Zespół regionalny Robcusie i Robcanie z Rabki Zdroju

Kapela Rapciaków z Poręby Wielkiej

Zajęcia warsztatowe:

Hubert Rapciak i Józef Rapciak

3. Film etnograficzny

W ramach projektu został zrealizowany film etnograficzny będący dokumentacją przeprowadzonych badań terenowych. W materiale udało się zamieścić fragmenty rozmów z 12 rzemieślnikami, którzy wspominają naukę zawodu, etapy pracy, archaiczne techniki stosowane niegdyś w procesie produkcji, mistrzów rzemieślniczych oraz innych działających ówczesnie rzemieślników. Tak powstał film pt. **„Czego woda nie weźmie i ogień nie spali..., rzecz o dawnych rzemieślnikach”**. Dodatkowo z zebranego materiału zrealizowano 12 filmów z poszczególnymi rzemieślnikami.

Filmy zostały wykorzystane jako ilustracja i promocja wystawy **“0 rabczańskich rzemieślnikach”** oraz jako pomoc dydaktyczna do realizowanych przez nasze Muzeum lekcji muzealnych. Niniejszy materiał jest także jedną z form popularyzacji wiedzy o dawnym

rzemiośle.

Film został udostępniony bezpłatnie poprzez kanał Youtube:

Autorami projektu i realizatorami badań terenowych są pracownicy Muzeum: Małgorzata Wójtowicz-Wierzbicka i Natalia Klęsk, realizację wideo wykonało studio Grades: Aleksander Hordziej i Katarzyna Szczęśniak.

Zakończenie badań terenowych promował spot:

4. Wystawa czasowa pt. „0 rabczańskich rzemieślnikach”

Kolejnym działaniem było zrealizowanie wystawy czasowej **„0 rabczańskich rzemieślnikach”**, która została otwarta dla zwiedzających 17.11.2016 r. i będzie udostępniana do końca czerwca 2017 r. W ramach przygotowań do wystawy przeprowadzono 18 wywiadów z rzemieślnikami oraz rodzinami przedwojennych mistrzów rzemieślniczych, którzy zgodzili się udostępnić zarówno narzędzia i elementy warsztatów, pamiątki rodzinne oraz fotografie z domowych archiwów. Na podstawie zgromadzonego materiału fotograficznego pozyskanego w trakcie badań terenowych i kwerend jak i korzystając z muzealiów znajdujących się w zbiorach Muzeum im. Władysława Orkana została zrealizowana wystawa czasowa pt. **„0 rabczańskich rzemieślnikach”**. Wystawa miała na celu zaprezentowanie fragmentu dziedzictwa rzemieślniczego regionu co zrealizowano poprzez przedstawienie niemal kompletnych warsztatów rzemieślniczych: stolarski, szewski, krawiecki i cholewkarski. Pozyskany materiał dokumentacyjny i fotograficzny posłużył do wydania przewodnia po wystawie. Kuratorkami wystawy były: Małgorzata Wójtowicz – Wierzbicka i Natalia Klęsk.

Projekt cieszy się dużym zainteresowaniem. Zaangażował środowisko muzealne i naukowe oraz społeczność lokalną jak również pomógł w nawiązaniu kontaktów między dawnymi i współcześnie działającymi rzemieślnikami..

ngg_shortcode_0_placeholder